

Андрій Удод,
завідувач кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 1
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,

Ірина Чернецька,
старший оперуповноважений
8-го відділу УСР в Кіровоградській області,
капітан поліції

ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ГРОМАДОЮ У СФЕРІ ЗБУТУ І ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Проблема наркозлочинності залишається однією з найгостріших загроз національній безпеці та здоров'ю населення. Традиційні методи боротьби з наркозлочинністю, які спираються виключно на діяльність правоохоронних органів, демонструють обмежену ефективність [1, с. 45]. У цьому контексті особливої актуальності набувають питання залучення громадськості до протидії кримінальним правопорушенням у сфері обігу наркотичних засобів. Правова основа участі громадськості у протидії кримінальним правопорушенням сформована низкою нормативно-правових актів, зокрема Законами України "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону" [2], "Про запобігання та протидію незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів" [3]. Проте, існуюча нормативна база потребує удосконалення в частині визначення конкретних форм та механізмів громадського контролю у сфері протидії наркозлочинності.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить про ефективність таких моделей як програма "Community Policing" (США, Великобританія), що передбачає тісну співпрацю поліції з місцевими громадами щодо виявлення та усунення причин наркозлочинності [4, с. 221]; модель "Drug Free Communities" (Канада, Австралія), яка передбачає створення місцевих коаліцій протидії наркотикам за участю громадських організацій, релігійних громад, бізнесу та освітніх закладів; програма "Prevention First" (Німеччина, Швеція), що ґрунтується на пріоритетності профілактичних заходів та освітніх програм. Варто відзначити також радикальний, але ефективний досвід таких країн як Швейцарія, Нідерланди та Португалія, де впроваджено програми контрольованої видачі наркотичних засобів особам із діагностованою наркотичною залежністю [5, с. 184]. Ця контроверсійна практика демонструє значне зниження рівня кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, зменшення передозувань та поширення ВІЛ/СНІД, а також руйнування економічної основи наркобізнесу [6, с. 210].

Враховуючи міжнародний досвід, доцільно розглянути можливість впровадження в Україні пілотних програм безкоштовної видачі наркотичних

засобів особам із важкими формами наркотичної залежності під суворим медичним контролем. Такий підхід дозволить вирішити одразу кілька проблем: знизити кримінальну активність наркозалежних, які змушені вчиняти злочини заради отримання коштів на придбання наркотиків; зменшити вірогідність передозувань через контрольоване дозування та якість препаратів; підірвати фінансову базу наркоторгівлі; створити умови для медико-соціального супроводу наркозалежних та їх поступового залучення до реабілітаційних програм. Важливу роль у впровадженні та контролі за такими програмами може відігравати саме громадськість: громадські організації можуть забезпечувати моніторинг ефективності програм, надавати психологічну підтримку учасникам, забезпечувати їх соціальну реінтеграцію [7, с. 93].

Пропонуються також такі напрями удосконалення системи громадського контролю: створення спеціалізованих громадських рад при правоохоронних органах з питань протидії наркозлочинності; впровадження системи "громадських антинаркотичних інспекторів" на рівні територіальних громад; розробка механізмів фінансової підтримки громадських ініціатив у сфері профілактики наркоманії та реабілітації наркозалежних; розвиток системи анонімного інформування громадянами про факти збуту наркотичних засобів. Ефективність громадського контролю стримується недостатньою правовою регламентацією форм участі громадськості, відсутністю координації між різними громадськими організаціями, браком спеціальних знань та навичок у представників громадськості, недостатньою матеріально-технічною базою для реалізації громадських ініціатив.

Для підвищення ефективності участі громадськості пропонується удосконалити нормативно-правове регулювання форм та методів громадського контролю, запровадити систему навчання представників громадськості основам профілактики наркоманії та протидії незаконному обігу наркотиків, створити інтегровану інформаційну систему для координації зусиль громадськості та правоохоронних органів, розробити механізми громадської експертизи ефективності державних програм протидії наркозлочинності. Критично важливим елементом є також організація широкої суспільної дискусії щодо можливості впровадження програм контрольованої видачі наркотичних засобів, адже така ініціатива потребує не лише законодавчого регулювання, а й широкої підтримки громадськості та розуміння її справжньої мети – зниження рівня злочинності та шкоди від наркоманії в суспільстві [8, с. 217].

Ефективна протидія кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотичних засобів можлива лише за умови комплексного підходу, що передбачає поєднання зусиль правоохоронних органів та громадськості. Залучення громадських інституцій дозволяє не лише розширити ресурсну базу для профілактики наркозлочинності, але й забезпечити соціальний контроль за діяльністю правоохоронних органів, підвищити рівень довіри населення до державних інституцій та сформуванню у суспільстві стійку нетерпимість до вживання та збуту наркотичних засобів. Впровадження інноваційних підходів, таких як програми безкоштовної контрольованої видачі наркотичних засобів під медичним наглядом, може стати дієвим інструментом як у зниженні рівня

злочинності, так і у трансформації державної наркополітики від карального підходу до гуманістичного, орієнтованого насамперед на забезпечення здоров'я населення та суспільної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Тимошенко В. А. Державна політика у сфері контролю за наркотиками: стан та проблеми. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2022. № 2. С. 42-53.
2. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 № 1835-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.
3. Про запобігання та протидію незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-вр>.
4. Колодяжний М. Г. Участь громадськості у програмах профілактики злочинності: досвід США і Великої Британії. Питання боротьби зі злочинністю. 2022. № 43. С. 219-228.
5. Копотун І. М., Рудик М. М. Зарубіжний досвід протидії незаконному обігу наркотичних засобів та можливості його використання в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 5. С. 183-186.
6. Greenwald G. Drug Decriminalization in Portugal: Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies. Cato Institute. 2023. P. 202-224.
7. Гуцуляк М. Я. Роль громадськості у профілактиці наркоманії серед молоді. Право і безпека. 2023. № 3. С. 88-97.
8. Токарська А. С. Правова комунікація у превенції наркозлочинності. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 1. С. 209-221.